

Academiarapport från Bergen, maj 2010

Dags att "backa bandet" och börja fundera – hur är detta möjligt? Vi, Lena och Marie är i Bergen tillsammans med andra vägledare för att få diskutera och utbyta erfarenheter om vår profession. Det började i november med en ansökan, i nästan steg december 2010 kom mail till oss båda med innebörden "Ni har beviljats stipendium....." Sen kom snö, kyla och som grädde på moset askmolnet som gjorde att mungiporna hängde – för skulle det gå att ta sig med flyg från Örnsköldsvik till Bergen? Detta gick utmärkt och även att flyga Göteborg – Bergen fungerade. Här kommer nu vår rapport som vi valt att skriva dag för dag med syfte att även kunna förmedla lite intryck och spontana erfarenheter.

Måndag 3 maj

De flesta av deltagarna anlände under söndagen till hotell Hordaheim så i matsalen började detektivarbetet med att lista ut vilka av deltagarna som var en del av Academiautbytet. Vi blev hämtade på hotellet och gick tillsammans till "Fylkesmannen" vilket ungefär motsvarar vår benämning för landshövding. Efter ankomsten började en rundvandring och presentation av utbytets deltagare. Om vi ibland i egenskap av svenska vägledare kan uppleva att uppdraget spretar förstärktes denna känsla till att det även över gränserna verkade yvigt. Jon Fjeldstad (senior adviser) presenterade hur det norska utbildningssystemet är konstruerat. Norge som land är indelat i 18 län (fylken). Bergen tillhör Hordaland som består av 33 kommuner med 450 grundskolor, 46 gymnasieskolor och 250 vägledare. Målet för norsk utbildning är att den ska vara jämlik, att alla ungdomar har rätt till utbildning oavsett social och kulturell bakgrund. En viktig skillnad beträffande norska och svenska skolor är att i Norge finns friskolor men att relativt få väljer att söka sig till dessa. 98 % av grundskolans elever respektive 96 % av gymnasieungdomarna söker kommunala skolor.

Precis som i Sverige bedrivs skolväsendet utifrån nationellt fastställd läroplan. Ansvarsfördelningen utgår i enlighet med svensk praxis från statsmakten, men att kontrollen och uppföljning är delegerad till Fylkesmannen och utbildningsavdelningen på länsnivå. Det finns ett delat ansvar för skolfrågor mellan länet och kommunerna och detta kan skapa problem emellanåt.

Norges barn gör sin debut i skolan vid 6 års ålder så sammantaget är den obligatoriska skolgången 10 år. De fortsätter sedan till gymnasieskolan som är 3-årig och erbjuder tre studieförberedande program eller nio yrkesförberedande. Samtliga elever har rätt till 3 års utbildning samt att de ska få ett av sina tre val tillgodosedda. I Norge finns en speciell gymnasieutbildning där eleverna ges möjlighet att arbeta som lärling och de får då lärlingslön under utbildningen och lönen motsvarar 80 % av minimilönen. Problemet är dock att det finns få lärlingsplatser och det är företaget som väljer vem de vill ta in för utbildning. Det finns en tudelning mellan yrkeslinjer och teoretiska studievägar, dock finns det möjlighet för elev från yrkesprogram att komplettera utbildningen så att han/hon får möjlighet att studera på universitetsnivå.

Liksom i Sverige styr betygen var eleven kommer in. Statistiken visar att 96 % av eleverna påbörjar en gymnasieutbildning, 56 % fullföljer utbildningen efter tre år medan 27 % blir avhoppare eller klarar inte sin examen. För att minska avhoppet fastslår Utbildningsministeriet att åtgärder måste sättas in i grundskolan och vägledningen är ett prioriterat område.

I slutet på dagen fick vi ta del av Inga H Andreassens forskning kring "Educational Choice", som sedan 2008 införts som nytt obligatoriskt ämne i grundskolan. Syftet är att hjälpa eleverna att göra väl

underbyggda val utifrån intresse, önskningar, förmågor och behov, men också att öka elevernas engagemang i skolan och att minska avhopp. Tidsramen var 113 timmar fördelat över tre år. Till skillnad från övriga ämne får eleverna inte betyg utan enbart deltagit respektive ej deltagit. Det är lärarna som fått uppdraget att genomföra undervisningen, och ett problem är att ingen relevant fortbildning följt med uppdraget. Resultatet har blivit en instrumentell syn på skolämnet och inte den möjlighet till process som studie- och yrkesvalet handlar om med utrymme för reflektion över jaget.

Tisdag den 4 maj

Dagen inleddes med en gemensam promenad till LO-huset där vi tillbringade förmiddagen med att få information om projektet "Partnerskap för karriärvägledning". Ett projekt som har sin bakgrund i OECD-rapport från 2002 som visade på brister i norsk vägledning. Syftet är att underlätta det livslånga lärandet. Man vill ge eleverna bättre studievägledning på grund- och gymnasieskola för att underlätta övergångarna mellan stadierna. Partnerskap och samverkan mellan olika aktörer är centralt och samtliga län får sedan 2008 statsbidrag för detta och som en följd har speciella karriärcentrum utvecklats för att ge service och vägledning till dem som lämnat skolsystemet men också för att förbättra vägledningen i skolan. De som ingår i partnerskapet är vanligtvis representanter från arbetsgivare, arbetstagare, län, kommun och arbetsförmedling. Norge har ingen tradition på att utbilda studie- och yrkesvägledare utan oftast handhas denna vägledning av lärare på skolan. I Norge skiljer man även mellan social vägledning kontra karriärvägledning. På karriärcentra har man också ansvar för avhoppade ungdomar från skolsystemet.

Vi fick en närmare presentation av den verksamhet som bedrivs i Nordland där det idag finns fem stycken regionala karriärcentra. Gerd L Forseng, ansvarig för Karrieresenteret, Mo i Rana kom och presenterade den verksamhet som bedrivs där. Centrat bemannas av Gerd tillsammans med ytterligare två vägledare och en assistent. Mo i Rana är beläget i norra delen av Norge och är den del av Norge som har högst grad av arbetslöshet. På centrat möter man de människor som vill utbilda sig eller söka annat arbete, de som vill få tidigare utbildning eller yrkeserfarenhet validerad eller önskar en samtalspartner för att diskutera olika yrkes och utbildningsalternativ. Man erbjuder också att sälja tjänster till arbetsgivare där det finns ett behov av omställning då strukturomvandlingen resulterar i att arbeten försvinner.

Under eftermiddagen blev det dags för oss som deltagare att vara aktiva. Tanken var att samtliga sju länders utbildnings- och vägledningssystem skulle presenteras, men tiden räckte inte till då presentationerna var uttömmande och vi kan tyvärr inte pga. utrymmesskäl beskriva dem. Det land som "stack ut" på ett positivt sätt var Storbritannien och en mycket medryckande berättelse av Fred som till vardags arbetar vid Connexion som PA (Personal Advicer). Hans arbetsätt var mycket holistiskt och målgruppen var den grupp av ungdomar som av olika anledningar lämnar skolsystemet i förtid. Ett centralt tema i hans redogörelse var vikten av samverkan mellan olika aktörer, allt från myndigheter till föräldrar. Mycket av hans metoder för tankarna till den lösningsfokuserade samtalsmetodiken och det aktiva engagemanget. Inte heller i Storbritannien finns någon formell utbildning till vägledare utan här har de yrkesverksamma en 3-årig universitetsutbildning i botten vilken kompletterats med ytterligare ett års studier, Post Graduate Diploma.

Onsdag

På morgonens agenda stod som första punkt ett besök vid "Senter for yrkesrettleiing", Bergens karriärcentrum, där olika aktörer var tillsammans under ett tak: Intagningskansliet till gymnasieskolan, en vuxenhet med valideringsansvar, samt uppföljningsenheten för ungdomar upp till 25 år. Det som är speciellt för centrat är att man arbetar mot hela fylket (länet) och att man från centrat jobbar med att utveckla skola-arbetslivskontakter samt ge vägledning och fortbildning till dom som har dessa uppgifter på skolan. Att just centrat har den sistnämnda uppgiften kan förklaras av att det inte finns utbildade vägledare på skolorna. De har även ett utbildningsansvar för AF:s personal! Kanske inte helt lätt att förstå från oss som är vana att just AF har regelbundna branschkontakter. Målen för den verksamhet som bedrivs är att minska felval och avhopp i gymnasieskolan, bidra till ökad kunskap om valalternativ, arbetsmarknad och yrken samt hjälpa till med rekryteringen av arbetskraft.

Åse Bergman introducerade begreppet NHO som ungefär motsvarar svenskt näringsliv. Ledstjärnan för arbetet vid NHO är "Rätt man på rätt plats" och att reducera antalet avhopp från gymnasiet. Ett sätt på vägen här är att hjälpa skolorna att utveckla yrkesdagar för skolungdomar i grundskolans högstadium för att ge en djupare förståelse till vad de olika gymnasieprogrammen innebär och kräver av eleven samt till vilka yrken de leder.

Eftermiddagen tillbringade vi på Slåtthaug lower secondary school och fick höra hur man där praktiskt arbetade med att införa det nya skolämnet " utdaningsvalg". Vi representanter från Sverige kände igen oss när vi fick höra talas om Pryo men man jobbade även aktivt med fagdagar då eleverna fick gå till en arbetsplats. Vi fick också besöka en hemkunskapslektion och deltagarna från Spanien och Frankrike blev mycket förvånade över att man lagade mat i den norska skolan .

Torsdag

Under måndagen påbörjade vi arbetet med att presentera respektive lands utbildningssystem något som vi inte hann slutföra så detta blev den första punkten på dagens agenda. Vi presenterade vårt utbildningssystem med hjälp av den engelskspråkiga versionen av kartan över svenskt skolsystem som du bl a hittar via skolverket.se. Det som övriga deltagarna blev mycket imponerade över var att friskolorna i Sverige inte kostade något. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att utbildningssystemet inom Norden är relativt enhetligt men att våra nordiska grannländer har hunnit längre då det gäller lärlingssystemet – här har vi mycket att ta efter.

Torsdagen innehöll ett besök vid NAV för att vi skulle få en förståelse för hur den norska välfärdsstaten är organiserad. NAV såg dagens ljus 2006 och inom ramen för NAV ryms tre verksamheter som i Sverige motsvaras av arbetsförmedling, försäkringskassa och socialkontor. Verksamheten är den största utgiftsposten i statsbudgeten och är 1/3 av denna. Datoriseringen har medfört ett förändrat arbetssätt på kontoret då de flesta väljer att ansöka om förmåner via nätet. Norge har generösare ersättningsnivåer jämfört med Sverige vid sjukdom, ersättningsnivån är 100 % under det första året. Den frågan man ställer sig i Norge är om ersättningsnivå kan vara för hög och att de som är arbetslösa väljer detta istället för A-kassa som endas ger 62 % av inkomsten. En annan viktig förändring är att pensionsåldern håller på att förändras från tidigare 67 år till att nu bli flexibel från och med 62 års ålder.

Vi träffade Tyra, den person på NAV som arbetar med den grupp av individer som har speciella behov t ex i form av fysiska handikapp. Det finns även personer med fysiska handikapp som tjänstgör i personalstyrkan. Det viktigaste vid arbetet med denna målgrupp är att se möjligheter och inte hinder! Vidare ingår i Tyras arbetsuppgifter ett uppföljningsansvar för de ungdomar som inte är kvar i skolan och är i åldersgruppen 16-24 år. Mycket av arbetssättet påminner om AF:s arbetssätt med att skriva handlingsplaner men här försöker man även aktivt att hjälpa dem att hitta en lärlingsplats och NAV kan bistå med halva lönekostnaden. För de ungdomar som har flera hinder att passera innan de aktivt kan ta ansvar för sin väg till försörjning kan man ordna att de får gå några lektioner i skolan parallellt med att de är ute på praktik. Arbetet sker i nära samarbete med socialtjänsten och de som deltar måste arbeta aktivt, om inte så sker riskerar de att bli utan ekonomisk ersättning.

Fredag

Under förmiddagen gjorde vi ett besök vid Björgvin upper secondary school, en gymnasieskola med 600 elever och 90 lärare. Skolan erbjöd både teoretiska och yrkesinriktade program. Vi träffade skolans vägledare Geir och Maria. Båda hade en lärarbakgrund och Geir undervisade i samhällskunskap i kombination med sin sociala vägledningstjänst. Maria, som tidigare arbetat som specialpedagog, ansvarade för skolans studievägledning parallellt med sin roll som mentor för nyanställda lärare samt koordinator för internationella projekt. Vi fick ta del av en modell för att minska avhopp på programmet för Sales and service. En mentorsmodell med täta föräldrakontakter med en positiv utgångspunkt kombinerat med ett arbetssätt som innebar ett annat schematänk, andra aktiviteter och träning i att sätta egna mål.

Efter dagens lunch var det dags för en avrundning och utvärdering av veckan och ett stort tack till Birgit Leirvik, som på ett mycket bra sätt planerat och ansvarat för vår vecka i Bergen. Vi vill varmt rekommendera alla kollegor i landet att ta tillfället i akt att söka Academiastipendiet. Det är så stimulerande och lärorikt att få träffa kollegor från andra länder och upptäcka att den gamla skolengelskan inte utgör något hinder för behållning av veckan och i utbytet av yrkesmässiga erfarenheter.

Marie Lundberg, Vänersborg

Lena Åberg, Örnsköldsvik

Bild 1 Utsikt över Bergen från Ulriken

Bild 2 Birgit Leirvik, koordinator Academia Norge och Julia Perez deltagare från Spanien

Bild 3 Bryggen, känt landmärke Bergen